

דבר חודש בחודשו

בס"ד

מתורתו של הגאון הגדול רבי יואל שורף שליט"א

עלון 47 טבת תשפ'

עניני חודש טבת, ופרשיות השוכבי"ם תשפ'

ח' טבת תרגום התורה ליוונית¹

תרגום התורה ליוונית נחשב לדבר חמור, שביום שנגמר התרגום, אז היו שלושה ימי חושך, והיה יום זה קשה כיום שעשו בו את העגל.

והנה יש לתמוה; הגמרא (מגילה ט, א) אומרת שזכו המתרגמים לסייעתא דשמיא בתרגום, שכולם כיוונו לאותן מילים, ובמצרים כינו אותם בעלי רוח הקודש, ולא היה אף פעם תרגום כזה.

ועוד יש לשאול: חז"ל אמרו (שבת פח, ב והמדרש) שעשרת הדברות נאמרו בשבעים לשון כדי שכל עם ישמע בלשונו. וכן משה תרגם את התורה בשבעים לשון, ויהושע נצטווה לעשות מזבח שעליו כתבו את התורה בשבעים לשון וסופרי האומות העתיקות משם. ועוד נאמר במדרש תנחומא פרשת דברים שישראל זכו לקבל את התורה כדי לזכות אותה לכל העמים, ואם כן מדוע היה תרגום התורה ליוונית חמור כל כך?

ובמסכת סופרים נאמר, שהרע שבתרגום כיון שאי אפשר לתרגם את התורה כל צרכה, וביאור הדבר, כי בלשון הקודש מילים לא מנוקדות אפשר לקרוא אותן בכמה צורות. ויש קרי וכתוב, וכן יש דברים שרמוזים במילים, וגם כל מילה ניתן לתרגמה בכמה אופנים ויש תרגומים שמחלישים את המשמעות המדויקת של המילה, ועוד דברים נוספים כמו קדושת האותיות, ורמזים שאפשר לגלות בדילוגים, ועוד, אם כן זה ממעט חלילה את קדושת התורה.

ונראה עוד, לפי מה שנאמר שהיה קשה לישראל כיום שנעשה בו העגל, וכן מבואר שביום שלאחר מכן היה יום לידתו של אותו האיש, וביאור הענין, שאכן אילו זכינו ולא חטאנו בעגל, היה תיקון של חטא אדם הראשון נעשה על ידינו, כמו שאמרו (שבת קמו, א) שישראל שעמדו בהר סיני פסקה מהם זוהמת חטא אדם הראשון, והיינו זוכים לתקן עולם במלכות ה', וללמד לכל האומות באופן מושלם, אבל חטא העגל החזיר את המצב אחרנית, ולא זכינו ללמד כראוי, וזה גם גרם את הנצרות והאיסלם, כדברי הזהר שהעגל היה חציו שור וחציו חמור ופירש בעל התמונה; שור זה עשיו - הנצרות. חמור זה ישמעאל - האיסלם. דבר זה יתבאר על פי דברי הרמב"ם הלכות מלכים (פרק יא, ד) שביאר מה פעלו הנצרות והאסלם: "וכל הדברים האלו של ישוע הנצרי ושל זה הישמעאלי שעמד אחריו אינן אלא לישר דרך למלך המשיח ולתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחוד. שנ' "כִּי אֶזְכְּרֶנּוּ אֶתְּךָ אֱלֹהִים יִשְׂרָאֵל בְּרוּרָה לְקָרְא כְּלָם בְּשֵׁם הַשֵּׁם לְעִבְדוֹ שְׂקָם אָזָד." (צפניה ג ט). כיצד? כבר נתמלא

העולם כולו מדברי המשיח ומדברי התורה ומדברי המצוות ופשטו דברים אלו באיים רחוקים ובעמים רבים ערלי לב והם נושאים ונותנים בדברים אלו ובמצוות התורה אלו אומרים מצוות אלו אמת היו וכבר בטלו בזמן הזה ולא היו נוהגות לדורות ואלו אומרים דברים נסתרות יש בהם ואינן כפשוטן וכבר בא משיח וגילה נסתריהם. וכשיעמוד המלך המשיח באמת ויצליח וירום וינשא מיד הם כולן חוזרין ויודעים ששקר נחלו אבותיהם ושנביאיהם ואבותיהם הטעום" ועל ידי התרגום הם יכלו להגיע אל התורה המתורגמת, והם נטלו ממנה דברים וסילפו אותם לצורך דתם, וכך השפיעו על האנושות באור וחושך בערכוביה, במקום שאנחנו נשפיע עליהם באופן מתוקן.

ובכלל, אילו היינו זוכים היינו מלמדים את יון כראוי, וכמו שמצינו (יומא ט, א) שאלכסנדר מוקדון התפעל מדמותו של שמעון הצדיק והשתחוה לו, וזה היה צריך להסתיים בתיקון יון והעולם, וזה המשיך עם תלמי שהיה גם הוא יוני, אלא שלא זכינו שיהיה כראוי, (גם כן כתוצאה מחטא העגל), ובעוונותינו, קרה להיפך, במקום שהשפעת היהדות תשנה את יון, תרבות יון חדרה לבית ישראל, סמלי הדבר, שתלמידו של שמעון הצדיק שהיה גדול הדור, שמו שנתנו לו הוריו היה אנטיגנוס שהוא שם יוני, ולא מוזכר בשום מקום שהיה גר.

וכן, אילו היינו זוכים ומשפיעים על יון כראוי, היתה יכולה להיות ההשפעה של יון עלינו, לטובה. כמו שבירך נח את יפת: (בראשית ט כז) "יַפֶּת אֱלֹקִים לְיִשְׁכַן בְּאַהֲלֵי...". וחז"ל דרשו (מגילה ט, ב)

"דבריו של יפת יהיו באהלי שם, ועוד אמרו: "פייתו של יפת יהא באהלי שם". ומצינו שגדולי הדורות, הרמב"ם ועוד למדו מדברי אריסטו, ורבינו סעדיה גאון למד מדברי אפלטון, ועוד. סמלי הדבר, שדמות הלוחות המוצגות בבתי הכנסת, מעוצבים לפי מה שצייר אותם האמן מיכאל אנג'לו, (שלמעלה הם עגולות ולא מרובעות) והוא ממש המחשה ליפייתו של יפת באוהלי שם, שסביב לסמל הדבר הכי קדוש – שהוא הלוחות נעשה על ידי חכם שהושפע מיון. כמו כן גם חלוקת התנ"ך לפרקים, שהיא מעשה נוכרים, נשארה לדורות, וכל הניסיונות לשנות אותה ולחזור לחלוקה היהודית לא צלחו, כנראה, ללמדנו את האמור.

וכיון שלא זכינו תרבות יון השפיעה עלינו, ולא לטובה, וזה ענין נוסף שבגללו היה תרגום התורה ליוונית, תקלה לעם ישראל, כי יהודי מצרים למדו מעתה את התורה ביוונית, וגם היו יהודים שלמדו דרכו יוונית. ולכן בגלל התרגום, היה לישראל חושך שלושה ימים, וזה בהשפעת יון שנקראת חושך.

(ואגב, יש לשים שהעיר אלכסנדריה במצרים שבה היה התרגום, שמה נשאר עד היום כבר יותר מאלפיים שנה ולא

¹ הגליון הקודם הוקדש כולו לעניני סיוס הש"ס, ולא היה מקום להביא על עניני תרגום התורה, ולכן הבאנו כעת.

חז"ל אמרו שמה שנאמר (בראשית מו כח) "וְאֵת יְהוּדָה עָלְיוֹ לְפָנָיו אֵל יוֹסֵף לְהוֹרֹת לְפָנָיו גְּשֵׁנָה וַיְבֹאוּ אֶרְצָה גִשְׁן" הוא להתקין לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה, וכן נאמר שגם בשיעבוד מצרים היו לפנייהם מגילות שהיו משתעשעים בהם בד"ת. ובזוהר הקדוש (מובא בהקדמת הספר אגלי טל) מבאר את הכתוב (שמות א' י"ג - י"ד) יג וַיַּעֲבְדוּ מִצְרַיִם אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּפָרָךְ. יז וַיִּמְרְרוּ אֶת-זוּיָהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה, בְּזוּמָר וּבַלְבָּנִים, וּבְכָל-עֲבֹדָה, בַּשָּׂדֶה-- אֵת, כָּל-עֲבֹדְתֶם, אֲשֶׁר-עָבְדוּ בָהֶם, בְּפָרָךְ.

שזה מרמז על התיקון שנעשה על ידי עמל התורה, כשם ששעבוד הגוף במצרים היה 'כור הברזל' לעם ישראל, 'בעבודה קשה'. - זו קושיה, 'בחומר' - זה קל וחומר, 'בלבנים' - זה לבן ההלכה, 'וכל עבודה בשדה' - זו ברייתא 'ובכל עבודתם אשר עבדו בהם בפרך' - זה תיקון. הרי שהיה חלק מהתיקון על ידי תורה בעמל. ומרן החזון איש באגרותיו כתב שעיקר מעלת התורה נאמר על העמל בה, ועל עמלה נאמר שהיא מהפכת גשם לרוח. ולכן חיזוק בלימוד התורה בזמן השוכבי"ם הוא גם חלק מהתיקון. ובפרט כעת השנה, שפרשיות אלו הם בתחילת מחזור חדש של לימוד דף היומי בש"ס.

פרשת שמות - "ויקם מלך חדש אשר לא ידע את יוסף"

נחלקו רבותינו בפירוש מהותו של המלך החדש, אם היה חדש ממש או שנתחדשו גזירותיו. בחומש תורה שלמה הביא מדברי ההיסטוריונים שבתקופה מסוימת שלטו על מצרים עם זר לבן עור, שהמצרים כינו אותם "היקסוסים", לעומת המצרים שהיו שחורים, והשאלה מתי זה קרה, ואם הדבר היה בזמן יוסף עד השעבוד יתיישבו הרבה תמיהות, ולמשל, איך יתכן שאחי יוסף לא הבינו שהוא יוסף כי היה שונה מכל המצרים בצבע עורו, ובמיוחד אחרי שעשה להם סימנים רבים שמתאים שלפחות יחשבו על כך. ועוד, איך יתכן שבגלל פתרון מוצלח שנתן יוסף לחלומו של פרעה ויתר על השליטה המלאה במצרים ומסר אותה ליוסף. ואם התקופה ההיא הייתה בימי יוסף הדבר יותר מובן, כי השליטים הזרים ראו בו כוח שיסייע בידם לשלוט על מצרים, וכיון שכך האחים לא תהו כיצד לבן עור שולט במצרים. וכאשר העת לשעבד את בני ישראל, ילידי הארץ השחורים מרדו בהיקסוסים וגרשו אותם, ולכן חשש פרעה השחור שהיהודים יצטרפו אליהם בעת מלחמה. ויש אסמכתא לזה, מציור שנמצא בקבר של אחד הנוגשים שחי באותה תקופה, בו נראה נוגש שחור עור ורצועה בידו עם עבדים לבני עור ללבן לבנים.

על הרב מרדכי ארנון זצ"ל.

הרב מרדכי (פופיק) ארנון שנפטר כעת, היה מראשוני תנועת התשובה, הוא והרב איקא ישראלי ז"ל ויבלחט"א הרב אורי זוהר שחזרו בתשובה בזמן אחד, והם היו סמל למהפך הגדול, אני זוכר לפני שנים ביום שישי נכתב עליהם בעיתון היה הלם בציבור, וכולם רצו אז לדוכני העתונות לקנות את העיתונים לקרוא על זה, והיה קידוש ה', גדול שאנשים וזה מה שנאמר ביחזקאל לו שיהיו באחרית הימים, שיבת ישראל מהגלות, והשממה בארץ תהפך לגן עדן, וישוכו בתשובה, (וכמו שנאמר שם "וזרקתי עליכם מים טהורים... ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה אתן בקרבכם והסירותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר, ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר בחקי תלכו ומשפטי תשמרו ועשיתם"). והוא היה ביטוי לקיום הנבואה. יהי זכרו ברוך.

זמירות שבת פיוט י-ה ריבון

אף שאין בו זכר לשבת בכל זאת מנהג ישראל לשיר אותו בשבת. (וכבר הבאנו שיום השבת הוא יום מיוחד לשירה לה', ועל כן ראוי

נשתנה, כמו למשל שם העיר קהיר שנקראה לפני כן פוסטט. ולמרות שהוא שם יווני ולא ערבי. כנראה, שזה נועד משמים, כדי שזכור את ענין תרגום התורה. ואולי, גם משום כך, הדפסת התנ"ך בארצות הברית לראשונה, הייתה בעיר פילדלפיה, כשם המלך תלמי פילדלפוס מתרגם התורה ליוונית).

ובמינו שאנו קרובים לאחרית הימים, עלינו להשתדל ללמד את הגויים את שבע מצוות בני נח, וכמבואר בנבואת (זכריה ב', י"ט): "רְגִי וְשִׁמּוּי, בַּת-צִיּוֹן--כִּי הִנְנִי--בָּא וְשִׁכְנֹתִי בְּתוֹכָךְ. טו וְנָלְוּ גוֹיִם רַבִּים אֶל-יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא, וְהָיוּ לִי לְעָם"; הרי שבזמן אחרית הימים יהיה תיקון לגויים ואנו נשפיע עליהם, ואכן שיבת ישראל לארץ הקודש הביא גויים רבים להתעניין ביהדות, ועלינו מוטל ללמדם, ככתוב (תהלים קה א): "הוֹדִי לְשֵׁם קְרָאוּ בְּשִׁמוֹ הוֹדִיעוּ בְּעַמִּים עֲלִילוֹתַי." "סִפְרוּ בְּגוֹיִם כְּבוֹדוֹ בְּכָל הָעַמִּים גְּפֻלְאוֹתָיו" (שם צו ג) "אָמְרוּ בְּגוֹיִם יְהוָה מִן-קֶדֶם..." (שם צו ג). ובספרי (מובא ברמב"ם בספר המצוות עשה ג) שבכלל מצוות אהבת ה' נכלל חיוב ללמד את כל העולם לאהוב את ה'. ובמדרש (ויק"ר פרשה ו) מבואר שאם לא נלמד לגויים את האמונה באלוקים אז חלילה ה' יפרע מאתנו.

פרשיות השוכבי"ם- חיזוק הקדושה והאמונה בפרשיות אלו.

בשבועות שקוראים את פרשיות יציאת מצרים ומתן תורה, נהגו לעסוק בענייני חיזוק קדושת המשפחה, הן בלימוד ההלכות הקשורות לזה, והן במעשה, בתשובה וצומות ותפילות, כי שעבוד עם ישראל במצרים היה בו תיקון של חטא אדם הראשון בפגם הברית. וחלק מהתיקון לזה היה על ידי הצניעות של אמותינו ששמרו על עצמן בקדושה למרות שהיו בשעבוד קשה, והיו במצרים שהיא "...עֲרוֹת הָאָרֶץ..." (בראשית מב ט) ועם זאת לא חטאו, והמשפחות נשארו בטהרתן, והקב"ה העיד עליהם, שלכן שמות המשפחה של עם ישראל אז נכתב בתורה בתוספת שם י-ה, לגלות שהקב"ה מעיד על כך שלא שלטו המצרים בנשותיהם. ובכך החל תיקון חלקי של כישלוננו של אדם הראשון.

ונוסף לכך, הייסורים שהיהודים סבלו בגלל השעבוד זיכך אותם ונתעלו להתקדש כאמור, וכיון שזה היה על ידי השיעבוד, לכן אנו מודים לה' לא רק על היציאה ממצרים והגאולה אלא גם על השעבוד! ואת המרור שאוכלים בפסח שהוא זכר למה שמיררו את חיי אבותינו במצרים, טובלים בחרוסת המתוקה, כדי לזכור את הטובות שבאו לנו על ידי השיעבוד.

בשבועות אלו גם מחזקים את האמונה ואת חיוב הכרת הטוב לבורא שעשה לנו נסים רבים והטיב עמנו עד מאד. ההשגחה הגלויה שנהג עמנו הבורא במצרים ובמדבר הם שורש האמונה של עם ישראל, כי אבותינו שראו בעיניהם את הנסים והעבירו את הידיעה לדורות הבאים, חיזקו את האמונה בעם ישראל מאד. וחיזוק האמונה הוא סיבה נוספת לתיקון החטא בענייני עריות, כמו שאמר אברהם אבינו שהאמונה היא המגינה מפני החטא באמירתו: "וַיֹּאמֶר אֲבֹרְהָם כִּי אֲמַרְתִּי רַק אֵין יְרֵאת אֱלֹקִים בְּמִקוֹם הַזֶּה וְהִרְגֹנִי עַל דְּבַר אֲשֶׁר־נִי."

תיקון על ידי לימוד התורה

ונראה, שאין זה משל ונמשל (משל: ענך - אריותא, ונמשל: עמך - גלותא), אלא יש כאן שתי בקשות, אחת, בקשה בגלות שנצל מהגויים שהם כאריות טורפים, ואחר כך מבקשים על הגאולה, שיוציאונו מהגלות.

למקדשך טוב ולקודש קודשין אתר די ביה יחדון רוחין ונפשין - לבית מקדשך תשוב ולקודש הקודשים שהוא מקום בו מתייחדים הרוח והנשמה עמך, שהוא מקום הקירבה לקב"ה. ואפשר לפרש עוד יחדון מלשון שמחה. שהוא מקום הלוחות, והתורה מביאה שמחה, וגם המחילת עונות של יום הכפורים היה על ידי עבודה בקודש הקדשים, וכבר נאמר במשנה (תענית ד ח): "לא היו ימים טובים לישראל... וכיוהכ"פ..."

ויזמרו לך שירין ורחשין - ישירו לך שירים בניגון, בפה, ורחשין שהם מאמרי שבח שנתחברו על ידי מחשבות הלב, ככתוב (תהלים מה ב) "רושׁ לְבַי...".

בירושלם קרתא דשופריא - בירושלים העיר היפה. וכמוש"כ שהיא (יחזקאל כז ג) "כְּלִילַת יָפִי", והיא מקום של שמחה, כמוש"כ (תהלים מח ג) "מִשׁוֹשׁ כָּל הָאָרֶץ", ולכן היא מקום שירה והילול, כמו שנאמר בתהילים (קמז יב) "שִׁבְחוּ יְרוּשָׁלַם אֶת הֵשֶׁם הַקְּלִי אֶלְהֵךָ צִיּוֹן", "בְּזוֹצְרוֹתַי בְּיַם הַשֵּׁם בְּתוֹכִי יְרוּשָׁלַם הַקְּלוֹ-יָהּ" (תהלים קטז ט). ושירי דוד היו שייכים לירושלים, וכמו שאומרים "ובשירי דוד עבדך הנשמעים בעירך", גם מביאי הבכורים היו מזמרים גם בירושלים, ובכלל ירושלים היה מקום שמחה כי יש קשר אל הקב"ה. (ולכן היא גם מקום הנבואה, ואמרו חז"ל, כל נביא שלא נזכר שם עירו - הוא מירושלים, והנבואה מגיעה ממזב של שלימות ושמחה, וכמו שנאמר "והיה כנגן המנגן ותהי עכ"ו רוזן ה' ", שם היה מקום מיוחד לנבואה ושירה). ויתכן לפרש, שירין ורחשין על השירה בבית המקדש, ומה שמזכיר ירושלים, כי עיקר מעלתה של ירושלים הוא שהיא מקום שסביב בית המקדש.

צור משלו אכלנו

הוא פיוט המסודר לפי ברכת המזון ומבאר את ענינו. והיו שלא נהגו לאומרו כי חששו שיוציאים בזה ידי חובת ברכת המזון מדאורייתא, ולכן היו נמנעים לשיר את שני הכתמים הראשונים, ואמנם לכאורה אין לחשוש לזה, כיוון שאינו מזכיר ברית ותורה. ומרן הסטייפלער היה אומר אותו בתוך הסעודה ואכל אחרי כן כזית פת לצאת ידי חובת כל הדעות. ויש שכתבו שמה שאין אומרים אותו בחול כי אין זמן, ולכן ביום טוב יש לאומרו. ויתכן שעיקרו של פיוט זה נתקן על שבת, (שאו יש יותר זמן לאומרו), ולכן מזכירים בו על כוס יין מלא כברכת ה' ועל פי רוב מצוי יותר בשבת שמברכים על היין, או שמדובר על הקידוש.

הבית הראשון כנגד ברכת הזימון.

"צור משלו אכלנו" - צור הוא כינוי לקב"ה החזק מכל. ואנו מכירים ונותנים הודיה לקב"ה שנתן לנו את המזון, וכמו אברהם אבינו שהורה לאורחיו להודות לקב"ה ולא לו, גם כאן, אנו אמנם חייבים תודה לבעל הבית שהאכיל אותנו, אבל עם זאת עלינו לזכור שהכל ממנו יתברך ולהודות לו.

ולכן, **ברכו אמוני -** ישראל שנקראו מאמינים בני מאמינים דומה לכתוב (שמואל ב' כ): "שלומי אמוני ישראל". ומילים אלו כנגד אמירת "רבותי נברך" - הכנה לברכת המזון על ידי הזימון. **שבענו והותרנו כדבר ה' -** יש מפרשים, כדבר ה' שציווה לברך על המזון, ויתכן שהכוונה הותרנו כדבר ה' שאמר שתהיה לנו הרבה טובה, עד שגם נותר אחר שאכלנו ושבענו, וזה סימן ברכה, וכמו שכתוב (סנהדרין צב) שמי שלא משייר בסעודתו אינו רואה סימן ברכה, וככתוב ברות "ותאכל ותשבע ותותר" שזה סימן לשפע

לשיר בו על גדלות ה'). את הפיוט חיבר רבי ישראל נגא'רה רבה של עזה, בן דורו של האר"י שאמר עליו שהוא ניצוץ דוד המלך. ומסופר, שכשהיה שר היו באות יונים לבנות לשמוע אותו, ושבת אחת היה חום גדול והוא הפשיל את שרווליו ומאו הם פסקו מלבוא, והאר"י הקדוש ראה את כל זה ברוח קדשו ושלח לומר לו שהיו אלו מלאכים שבאו לשמוע את שירתו ובגלל שגילה את זרועותיו הסתלקו, וכשתיקן את הענין חזרו.

ולכאורה הלא מציינו שאין לבקש בקשות בלשון ארמי, כי המלאכים לא מעלים התפילות שבלשון ארמי, (ואולי היה המעשה שבאו המלאכים לשומעו היה כששר בלשון ארמי?) ויש לעיין. נביא כאן תרגום למילות השיר, בתוספת ביאורים ועיונים בפשט. **י-ה ריבון עולם ועלמא -** ה' שהוא אדון העולם הזה והעולמות האחרים שהם העולמות הרוחניים.

אתה הוא מלך מלכיא - אתה הוא מלך המלכים (ממליך המלכים, והמלך שמלכותו היא מעל כל מלכות שהיתה ותהיה).

עובד גבורתך ותמהיא שפר קדמך להחויא - מעשי גבורותיך ונפלאותיך, טוב ונאה לפניך שספרו אותם, כי כל הנברא לכבודו נברא. (טוב לפני ה' כי רצונו להיטיב לנו, ולכן נתן לנו תפקיד להודות לפניו, שעל ידי כך נדמה לו ונדבק בו).

שבחין אסדר צפרא ורמשא - לכן אסדר את שבחך לאומרם בוקר וערב. (יתכן, שאין הכוונה לתפילת שחרית וערבית, כי למה לא מזכיר את מנחה, אלא שכוונתו לתחילתו וסופו של היום, וכאילו אנו משבחים כל היום, ואם נפרש שכוונתו על התפילה, י"ל משום שאין שבחים מיוחדים במנחה, רק סדר השמו"ע, משא"כ שחרית וערבית שבברכות קר"ש מודים על עניינים מיוחדים בבריאה).

לך אלקא קדישא די ברא כל נפשא, עירין קדישין ובני אנושא חיות ברא ועופי שמיא - לך אלוקים הקדוש שבראת כל הנפשות: מלאכים קדושים ובני אדם חיות השדה ועוף השמים, לך אומר שבחים אלו, שהם:

רברבין עובדיך ותקיפין, מכיך רמיא וזקיף כפופין - גדולים מעשיך וחזקים, משפיל רמים [גאים] וזוקף כפופים. **לו יחיה גבר שנין אלפין, לא ייעול גבורתך בחושבניא -** אפילו אם יחיה אדם אלף שנים לא יוכל להשיג את גודל ורוב גבורות ה', ולחשב (להכניס לחשבון) את גדולת הבורא. (ולפי הגירסא 'גבורתיה' הפירוש, גבורת האדם, שאפילו יחיה אלף שנה אין זה נחשב כלום מול גדלות ה').

א-להא די ליה יקר ורבותיה - אלוקים ששלו הכבוד והגדולה.

פרוק ית ענך מפום אריותא - פדה את צאנך מפי האריות, עם ישראל נמשלו לצאנו של הקב"ה והוא הרועה המגן על הצאן, מבקשים ממנו להציל את עמו מפי האומות המנסים בכל דור לטרוף את עם ישראל. ונקט בבקשה זו את כבודו של הקב"ה - "יקר ורבותא" ולא את כוחו, (כמו למשל, "תוקפא וגבורתא"), כי שישראל נופלים בידי האומות יש חילול ה', וכדברי דוד: למה יאמרו הגויים איה נא אלקיהם. (והנה בחז"ל נאמר משל על כבשה בין שבעים זאבים, וכאן הזכיר אריות, יתכן, ששם מדובר על האומות באופן כללי שהם כזאבים המציקים, וכאן מדבר על הגויים שעומדים עליהם לטורפם, כהמן ודומיו, ונאמר "כל המיצר לישראל נעשה ראש" (סנהדרין קד ב), ולכן ממשיל לאריה).

ואפיק ית עמך מגו גלותא - והוצא את עמך מתוך הגלות. אפשר שהלשון 'מגו' - מתוך, מכון על השפעת הגלות, וכמו שאמרו בשם צדיקים, שיותר קשה להוציא את הגלות מהיהודי מאשר את היהודי מהגלות.

עמך די בחרת מכל אומיא - עמך שבחרת בו מכל האומות.

² . (יתכן, שרבי ישראל נגא'רה היה משורר אותו בשבת, ואם כן יש טעם נוסף למה נכנס השיר לזמירות השבת שהוא יום שבו מזמרים לכבוד ה').

יסורים וחולאים רעים" ויתכן שבגלל שקבלנו את המזון שהוא חסד, מבקשים גם על עוד דברים בחסד.

על עמך צורנו - אתה צורנו רחם בחסדך על עמך. וגם - **על ציון משכן כבודך** - הלשון ציון מצאנו גם על אר"י וגם על ירושלים, והם מקום להשראת השכינה.

זבול בית תפארתנו - וזבול בית תפארתנו, זבול פירושו בית, וזה גם מקום להשראת השכינה, כביכול מדור לשכינה וכמוש"כ יזבלני אישי, וזה שהשכינה שורה בתוכינו זה כבוד ותפארת לעם ישראל.

בן דוד עבדך יבוא ויגאלנו - משיח בן דוד שהוא: **"רוח אפינו משיח ה'"** - שהוא נצרך לנו כמו נשימת רוח אפינו והוא משיח ה', יבוא ויגאלנו.

הבית הרביעי - "א שביית זה נתקן כנגד ברכת בורא פרי הגפן, ו"א שנתקן על ברכת הטוב והמיטיב, ויתכן שהרמז לזה, כי ברכת הטוב והמיטיב נתקנה על שתיית יין. (וזה שייך למה שאז זבלו את הכרמים בדם ההרוגים. ראה שו"ע או"ח קעה ובפוסקים שם).

יבנה המקדש עיר ציון תמלא - לכאורה בתהליך הגאולה קודם קיבוץ גלויות ואח"כ בנין בית המקדש, ויתכן, שהכוונה על עולי הרגלים שיבואו אחרי בנין המקדש. ונאמר שתמיד תהיה ירושלים מלאה בני אדם: "ורחובות העיר ימלאו". ויש שכתבו שהכוונה על מילוי ציון בשלל הגויים, וכמוש"כ (ישעיהו לג, ה) "מלא ציון משפט וצדקה" ופירש הרד"ק "מלא ציון משלל העמים במשפט ובצדקה".

ומן הגר"ח קנייבסקי כתב בדעת הרמב"ם (פרק יא ממלכים) שקודם יהיה בנין בית המקדש ואחר כך יקבץ נדחי ישראל, וראיה לדבריו, ממש"כ במדרש שמישיח עומד על גג ביהמ"ק ואומר לישראל הגיע זמן גאולתכם, הרי שהמקדש יהיה עוד קודם הגאולה וקיבוץ הגלויות.

ושם נשיר שיר חדש - בזמן הגאולה יחברו שירים חדשים ולא יספיקו השירים שהיו עד אז. וכמו שמבואר (ערכין יג, ב) שכינור של ימות המשיח יהיה של שמונה נימין, וכיון שאז תהיה מציאות חדשה, וכמו שאומרים בתפילה "אור חדש על ציון תאיר", ולכן זה מחייב שירה חדשה. וכשם שנאמר שכל הקרבנות עתידים להתבטל, חוץ מקרבן תודה, להודות על הדברים שיהיו.

וברננה נעלה - כמוש"כ בתהילים ק' "בואו לפני ברננה" שצריך לבוא למקדש שהוא לפני ה' ברננה. ובביכורים מוזכר שהחליל מכה לפני העולים עם הבכורים.

הרחמן הנקדש יתברך ויתעלה על כוס יין מלא כברכת ה' - הקב"ה שהוא רחמן ומתקדש על ידינו שאנו מקדשים אותו יתברך ויתעלה בכרנו על כוס יין מלא, בשיעור הראוי לברכה לה', אחד התנאים של כוס של ברכה הוא שיהיה מלא. (ויש שרצו לפרש שהמילה "הרחמן" כנגד הרחמן שאומרים אחר ברכת המזון).

לעילוי נשמת מִיִּשָּׁה בן תַּמָּרָה ויצחק ת.נ.צ.ב.ה.

תרומות והקדשות: 058-325-8278 052-7189-446
חדש על המדף: ספר רבנו: ספר יציאת מצרים. להשיג:
 בחנות "יש כיסוי" [סריגת שוורץ], מלכי ישראל 1,
 ירושלים. טל' 02-538-3955;

להערות והארות, ולקבלת העלון במייל ולתגובות:
 אש"ל - איגוד שומעי לקחו של רבינו:

eeguds@gmail.com

שהבורא מעניק לברואים עד שגם נותר, וגם יש בזה משום דרך ארץ לא לאכול הכל, כמו שנאמר ברות שהותירה ודשר עליה חז"ל את הכתוב "צדיק אוכל לשובע נפשו".

הזן את עולמו - כנגד ברכת "הזן את העולם" ו"הזן את הכל". **רועינו אבינו** - הקב"ה משגיח על עם ישראל יותר משאר העולם, וכדברי החובות הלבבות שגם בזמן שאנו משועבדים, רוב היהודים מצבם טוב יותר מרוב המשעבדים אותם. והוא אבינו שישאר נקראים בניו לה'. **אכלנו את לחמו** - כל סעודה קרויה על שם הלחם כי הוא המאכל העיקרי. **ויינו שתינו** - יין הוא המשקה החשוב (עד שלכן פוטרת ברכתו שאר משקים ששותים עמו), ובשבת שותים אותו בקידוש. **על כן נודה לשמו** - על הנהגתו עם ברואיו. **ונהללו בפניו** - הודיה היא הכרת הטוב וההילול הוא פרסום שבחו - אמירת ברכת המזון בזימון הוא מפרסם את ההודיה. **אמרנו וענינו** - אמירה היא לציין את עצם הדברים שנאמרו, וענייה מציינת את זה שזה נאמר בקול רם. כמו וענו הלוויים. **אין קדוש כה'** - אכילת ישראל חשובה כמזבח, וביותר בשבת, שאכילתם היא לעונג שבת, ולא לעונג הכרס, ולכן אין אצל עם ישראל שכרות כמו להבדיל אצל הגויים בימי חגם. ועם ישראל הם עם קדושו של הקב"ה ואנו מתקדשים בקדושתו, ואנו מודים ומשבחים על כך, וכמו שאומרים בתפילות ר"ה ויו"כ "כי מקדישך בקדושתך קידשת".

הבית השני - כנגד ברכת נודה לך.

בשיר וקול תודה - שיר הוא מלשון אמירת שבח ("שיר ושבחה", "שירו לה' ברכו שמו") וכמו "פרק שירה", שזה שבח לקב"ה ולא דוקא שירה בניגון. ויתכן לפי מה שהבאנו בפתיחה, שכיון שאין זמן לאומרו בחול נתקן בעיקר לומר בשביל שבת ולכן יש בו דברים ששייכים לשבת, ולכן מזכירים כאן את השירה של שבת. **נברך לאלוקינו על ארץ חמדה טובה שהנחיל לאבותינו** ההודאה על הארץ היא מכיוון שכל הצומח יונק את כוחו מהארץ. וגם בעצם כי כך דרך ההודאה להרחיב את השבח, וכיון שמודים להקב"ה על המזון מרחיבים ומודים על שאר הנתינות שנתן לנו. **חמדה שרכים** חמדו אותה. והיא טובה בגשמיות וברוחניות.

מזון וצידה השביע לנפשנו - מודים לקב"ה על המזון שאכלנו, וגם על מזון אחר שיש לנו בתור צידה לקיום בהמשך הלאה, וגם לעתיד אנו בטוחים שיזון אותנו. ויתכן כי שכשיש לו צידה זה כבר שובע לנפש, כמוש"כ שמי שיש לו פת בסלו אינו רעב כל כך. ויתכן עוד שיש כאן את שני השלבים שהקב"ה היטיב לנו בנתינת המזון, א. שנתן וברא את המזון. ב. על כך שנתן לנו את האופן לצוד ולהשיג את המאכל. וי"מ שמדבר על מה שהקב"ה האכיל את עם ישראל את המן בהיותם בדרך.

השביע לנפשנו - צדיק אוכל לשובע נפשו ולא לתאוה, כמו שיעקב ביקש "לחם לאכול" היינו שלא יכשל באכילה שלא לצורך. והלשון "נפשנו", כי גם הנשמה נהנית מניצוצי הקדושה שבאוכל

חסדו גבר עלינו ואמת ה' - ב' הנהגות נזכרו כאן, חסד ואמת. כי כל העולם ניזון ומתפרנס בחסד ה' ורק צדיקים גמורים ניזונים ומתפרנסים בדין, כאמור: שמעו אלי אבירי לב הרחוקים מצדקה, ודרשו חז"ל (ברכות יז, ב): כל העולם ניזונון בצדקה והם ניזונים בזרוע (בזכות שבידן. רש"י).

הבית השלישי - כנגד רחם נא.

רחם בחסדך - שיש רחמים שאינם חסדים, כמו שאומרים "גומל חסדים טובים" שיהיו רחמים בחסד ולא רחמים ב"דין", לטובת האדם ישנם גם עונשים, וכמו שמבקשים על העונשים: "לא על ידי